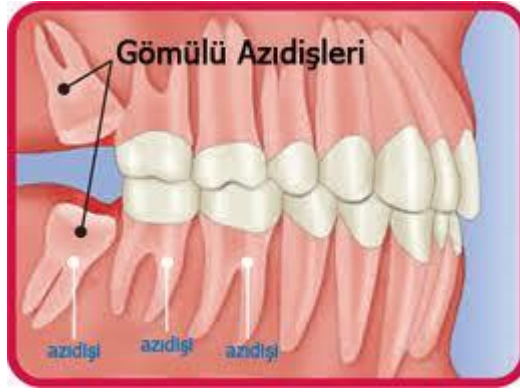

YIRMI YAŞ DIŞI VE KLİNİK ÖNEMİ

Özet:Bu yazımızda yirmi yaş dişlerinin klinik önemi,evrimsel oluşum değerlendirilmesi,ağızdaki konumları ve komplikasyonları incelenmiştir. Bu yazım bir tez çalışmamın taslağı olup,hiçbir yerde yayınlanmamıştır.Mümkün olduğu kadar kısaltıp ve sadeleştirdikten sonra hastalarımızın bilgisine,meslektaşlarımda görüşlerine sunmak

istedim.Saygılarımla.

Öncelikle insanlar Arasında korkulu bir fenomen olan yirmi yaş dişleri nedir ne işe yararlar ve neden hekimler arasında dahi riskli bir diş olarak görülüyor.İnsan ağızında 32 diş vardır;bu doğrumudur?

20 yaş dişlerinin gömülülük etyolojisi:Burda Filogenetik teoriden bahsediceğiz.

İnsan evrimini incelersek insanların oluşumunun üçüncü jeolojik devir sonuna rastladığı görülmüştür.Kazılarda bulunan mataryelin incelenmesinde o zamanki beslenme şartlarına bağlı olarak diş sayısının 32 den fazla olduğu ve buna bağlı olarakta çenelerinde daha uzun olduğu gözlemlenmiştir.Sonraları insanlar geliştikçe yemek yeme ve konuşma

teknikleri ve alışkanlıkları değiştikçe diş sayılarının azaldığı,çenelerinde küçüldüğü görülmüştür.

İşte yirmi yaş dişlerinin ağızda yer bulamamalarının temel nedeni çenelerin küçülmesidir.Bu olay yaklaşık üç,dört milyon sene süren bir evrimleşmenin sonucunda meydana gelmiştir.Hal böyleyken bazı ağızlar-
da konjenital ve genetik olarak yirmi yaş dişlerinin hiç bulunmaz.Hatta günümüz insanı Homosapienslere geçiş yapan Homoneondertal lerde yirmi yaş dişlerinin kaybolmaya başladığı görülmüştür.Yapılan kazılarda üçüncü Molarların bulunmayışı Neolitik dönemden sonra dahada belirgen miştir.

Daimi dişlerin çıkması 7-14 yaşları arasında belli bir sırada kesilmeden devam eder.Bundan sonra diş çıkması bir müddet durur.3üncü molar veya akıl dişleri(20yaş dişleri)yaklaşık 18-30 yaşlar arasında çıkarlar. İnsanlarda rudimenter sayılan bu dişler:çıkma zamanı,durum ve Őekil bakımından çok çeşitli değişikler gösterirler.Bunlar bilhassa köklerin sayı,Őekil ve durumlarında görülür.

Çoğu insanda yirmi yaş dişleri mevcuttur.Bunlar ya dental ark üzerinde normal pozisyon ve seviyede çıkmıştır.Yada yer darlığı veya başka nedenlerle yarı çıkmıştır ki bunlara yarı gömülü yirmi yaş dişleri deriz,veya hiç çıkmamış ve çeşitli pozisyonlarda çene içinde kalmışlar-
dırki bunlarada gömülü yirmi yaş dişleri deriz.Birde bu dişlerin üzerindeki tabakanın mucoza veya kemik olmasına göre:Mucoza retansiyonlu veya Kemik retansiyonlu diye nitelendiririz.

Yirmi yaş dişlerinin ağızda buldukları çenelere göre durumunu inceleyelim:

A-Üst yirmi yaş dişleri:

Gömülü dişlerde ilk dikkat edilecek husus etrafındaki kemik oluşumları ile olan ilişki ve oniki yaş dişi ile olan durumudur.

Üst yirmi yaş dişinin arkasında içi sponjiöz kemikle dolu olan üst çene tüberozitesi vardır. Bazen diş ince bir kortikal kemikle sarılı vaziyette tamamen tüberozitenin içindedir.

Bu bölgede bir diğer önemli husus gömülü yirmi yaş dişinin üst mesial tarafında üst çene sinüsü bulunur. Bu aradaki kemik çeşitli kalınlıklarda olup, çekim sırasında SİNÜSÜ PERFORE etme ihtimali mevcuttur.

Gömülü yirmi yaş dişi oniki yaş dişinin distal yüzü ile üç durumda bulunur

1-Oniki yaş dişinin distali ile kron kronadır yani çok yüzeyde kalmıştır.

2-Yirmi yaş dişi daha derindedir ve oniki yaş dişinin distal yüzü ile kron-boyun ilişkisindedir.

3-Bir diğer durumda ise üst yirmi yaş dişi çok derindedir. Oniki yaş dişinin distal yüzüyle kron kök münasebetindedir. Operasyon planlamasında ve uygulanacak teknikte bu duruşların iyi değerlendirilmesi gereklidir.

Üst yirmi yaş dişi ile oniki yaş dişinin birbiriyle olan durum ve pozisyonlarını değerlendirelim:

a-Yirmi yaş dişi mucoza veya kemiği yarıp çıkamadan vertical pozisyonda

oniki yaş dişi ile aynı yöndedirler.

b-Yirmi yaş dişinin kronunun mesial bölümü oniki yaş dişinin distali ile temas halindedir.Kökleri distal istikamette tüberositenin içine doğrudur.Yirmi yaş dişi mesialden bir bütün olarak çeşitli derecelerde oniki yaş dişi ile açı oluşturmuşturki bu duruma mesioangüler pozisyon diyoruz.

c-Yirmi yaş dişinin kökü mesialinden oniki yaş dişinin kökünün distali ile bir açı teşkil edecek seviyede temas halindedir.Buna Distoangüler pozisyon diyoruz.

d-Yirmi yaş dişi tuber içinde oniki yaş dişinin distalinde ona dikey bir konumdadır.Aralarında çeşitli şekillerde temas olabilir.Bu Horizontal pozisyonudur.

d-Transvers pozisyon:burada yirmi yaş dişi damak-vestibül veya vestibüldamak istikametinde horizontal pozisyonda durur

Sonuç olarak yukarıdaki pozisyonlardan anlaşıldığı üzere yirmi yaş dişi yüzeye ne kadar yakınsa çıkarımı okadar kolaydır.Bu bölgedeki bir avantajımızda üst çene tuberozitesinin içi sponjiyöz kemiktir.Yani yumuşak kemiktir dişi rahatlıkla çıkarabiliriz.Uygulamamızda kendi geliştirdiğim düz bir bein elavatörü ile zorlanmadan yirmi yaş dişlerinin büyük bir bölümünü çıkardık

B-Alt gömülü yirmi yaş dişleri:

Bu bölge mevcut topografisi nedeniyle daha çok dikkat ve Dental Mühendislik gerektiren, bunun yanında daha çok komplikasyonun çıkabileceği bir bölgedir.Onun içi iyi bir teşhis,planlama ve tedavi

gerektirebilir. Burada tedavi derken bazı durumlar haricinde dişin operatif eliminasyonundan bahsedebiliriz.

Yirmi yaş dişlerine yapılacak müdahalelerde birinci derecede dikkat etmemiz gereken hususlar:

1-Dişin şekli(yani kök kron durumu)

2-Dişin pozisyonu(komşu dişlerle olan işkisi)

3-Dişin etrafındaki dokuların durumu

Bununla birlikte müdahaleden önce tüm bulgular radyolojik tetkik ile desteklenmelidir

Dişlenme gelişimi ve yerleşmelerinde alt yirmi yaş dişleri bazen öyle değişik konumdadırlarki bunların normal çekim yöntemleri ile extration-ları her zaman mümkün değildir.

Alt çene bölge topografisini incelersek normal şartlarda alt yirmi yaş dişi

Alt yedi nol dişin distal kenarı ile ramus mandibulanın n kenarı arasındaki retromolar aralıktaki bulunur. Bu mesafe yirmi yaş dişinin oluşumuna göre çeşitli görünümler arz eder.

Biz burada genel değerlendirmede bu durumları Pell-Gregory'nin ramus

Sınıflanmasını göre esas alırsak yirmi yaş dişinin konumunu ramus n kenarı itibarıyla üç pozisyonda şekillendiriyoruz.

1-Ramus n kenarı ile alt yedi nonun distal yüzü arasında geniş bir mesafe vardır. Genellikle yirmi yaş dişi vertical durumda mesiodistalle ve distomesial pozisyonlarda rahatlıkla çıkabilir. Ama horizontal ve transver-

sal durumlarda cerrahi müdahale gerekir.Burdaki bu görünüşün tamamı CLAS1 RAMUS olarak sınıflandırılır.

2-Burda ramus ön kenarı ile oniki yaş dişinin distali arasındaki mesafe çok azdır ve yirmi yaş dişinin çıkması için yeterli alan yoktur.Dolayısıyla yirmi yaş dişinin birkısmı ramus içersinde,bir kısımda dar olan retmolar bölgededir.Buna CLAS2 RAMUS denir.Burdada yirmi yaş dişi vertical, mesio distal,distomesial,horizontal ve transvers pozisyonlarda olabilir.

3-Retromolar aralık kaybolmuştur.Çünkü ramus ön kenarı alt yedinin distal yüzüne kadar uzamıştır.Bu durumda yirmi yaş dişi normal pozisyonda dahi olsa çıkacak yer bulamaz.Buna CLAS3 RAMUS denir.Yine bu oluşumdada yirmi yaş dişinin vertical,mesiodistal,distomesial,horizontal ve transversal durumları görülebilir.

Pell-gregory nin derinlik sınıflandırmasında ise:Gömük yirmi yaş dişinin Ocluzal düzleminin,2nci molar dişin ocluzal düzlemine göre seviyesi esas alınır.

Çok nadirde olsa genellikle ektopik dişler için uygulanan extra oral yolla yaklaşım gerektiren,ganum hizasında gömülü kalmış yirmi yaş dişleride vardır.

Bütün bunların ışığı altında hekim yapacağı müdahaleyi değerlendirmelidir Yirmi yaş dişlerinin operasyon hazırlığının,operasyon şekillerinin,operasyonda oluşabilecek komplikasyonlar ve post operatif bakımları ayrı bir konu olarak düşünüldüğünden bu yazımızda bahsedilmemiştir.

Winter sınıflandırmasına göre:Gömük dişlerin ocluzal düzleme yaptıkları

Açı esas alınarak görülme durumları:

Mesioanguler %45-Vertical %40- Distoanguler %5-Horizontal %10 dur.

Gömülü yirmi yaş dişlerini mucoza veya kemikle olan retansiyonlarına göre

a-Mucoza retansiyonlu b-kemik retansiyonlu c-Kısmen kemik,kısmen mucoza retansiyonlu olarak ta sınıflandırabiliriz.

Gömülü Dişlerin Neden Oldukları Komplikasyonlar:

1-Ağrı: Dişlerin %34 ü ağrıya neden olur.çekim endikasyonlarının %2 sine ağrı neden olmaktadır.

2-Komşu dişlerde rezorpsiyon:Gömülü alt yirmi yaş dişi komşusu olan alt 7nolu dişin distal kökünü rezorbe edebilmektedir,bu oran yaklaşık %7 dir.

3-Protez irritasyonu:Total veya kısmi protezlerin oluşturduğu basınç;yirmi yaş dişinin sürme sistemini uyararak hareketlendirir.Bu nedenle ağıza yapılacak protezlerde mutlaka radyolojik inceleme yaparak gömülü bir yirmi yaş dişinin mevcudiyeti araştırılmalıdır.

4-Gömülü alt 8 komşu alt 7 nin distalinde alveoler kemik kaybı ve paradontitise sebep olabilir.

5-Gömülü alt 8 bazı durumlarda mundibulanın angulus bölgesindeki kemik direncini azalttığında küçük bir travmada dahi çene kırıklarına neden olabilir.

6-Perikronitis:Genellikle yarı gömük alt yirmi yaş dişlerinin distalinde oluşan mucozal boşlukta görülen bir yangıdır.Alt yirmi yaş dişlerinin çekim Endikasyonununun %25-%30 unu perikronatis oluşturmaktadır.

7-Odontojenik kist ve tümörler:Kron oluşumu sırasında foliküler kesenin kistik değişikliğine bağlı olarak gömülü dişler odontojenik kistlere neden olur.Bu kistler ameloblastomalara neden olmakla,bazen malign transformasyonlar göstermektedirler.Gömülü dişlerin kist oluşturmaları araştırmalarda %3 olarak belirtilmektedir.

8-Yine çenelerdeki yer darlığına bağlı olarak yirmi yaş dişinin kendini çıkarmaya zorlaması ile oluşan itme kuvvetleri diğer dişlerde çapraşıklıklara neden olmaktadır.

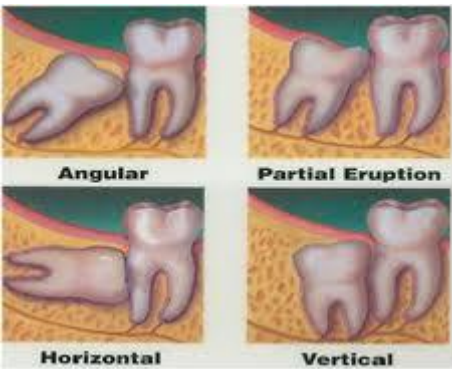
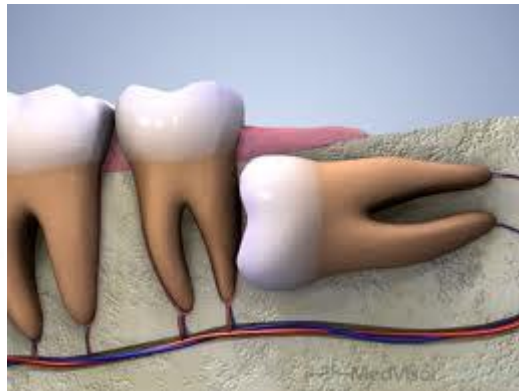
9-Parestезi:Bazı durumlardada kulağı etkileyen komplikasyonlara veya nevralgie e sebep olabilir.

Yirmi yaş Dişi Her Zaman Problemdir?

Hayır.Clas1 ramus ta vertical olarak çıkımını tamamlamış,kök kron yapımı normal olan bir yirmi yaş dişi bazen protetik olarak kullanılabilir.

Şunuda unutmamak lazım:Gömülü diş normal çıksa dahi(Clas 1 ramus vertical) bulunduğu bölge itibarı ile ağzın mekanik temizleme sistemiyle ve kişisel olarak tam hijyeni sağlanamayabilir,çeşitli komplikasyonlara neden olabilir. Aşağıda akedemik sınıflandırmaya girmeden yirmi yaş dişlerinin bazı görünümleri sunulmuştur.

KAYNAKLAR :

Stringer B 1994'Evulation of early humans'

Prof.Dr.İbrahim Veli Odar Anatomi dersleri 1970 Ankara

Prof.Dr.Cihat Borçbakan Ağız ve Çene hastalıkları sirurjisi 1971 Ankara

Ali Alp Sağlam Tam gömülü dişlerin insidansı ve meydana getirdikleri komplikasyonlar...araştırması Doktora Tezi 1995

Michael Milora Petorson's principles of oral endMaxillofacial Surgery

Second edition bc Decker inc 2004 London

Bashkar SN Snopsys of Oral Patology Mosby Comp.Fifty Edith StLouis
1997

Dentalcare after removal of impacted,mandibular second molars.JClin
Periodental 2005 jul

Hermann F.Sailar and Gion F Pajorola Oral surgery for the general Dentist
(Colar Atlas of Dental Medecine) Thieme Stuttgart-NewYork 1999